

La Nr.	Nr. din
--------	------------

Dosarul nr. 2-991/2016)

Judecătoria Centru, mun. Chișinău

Reclamant: AO Centrul de Asistență Juridică
pentru Persoane cu Dizabilități
Sediu: str. Pușkin 16. Of. 5, mun. Chișinău

Pîrît: P.P. Făclia S.R.L.
Sediu: str. A.Pușkin 22, Casa Presei, of. 540

**Concluzie în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor
copiilor cu dizabilități**
**(în temeiul alin.(3) al art. 25 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)
nr.52 din 03.04.2014)**

La data de 29.09.2016, în adresa Oficiului Avocatului Poporului a parvenit demersul directorului executiv al A.O. „Centrul de Asistență Juridică pentru Persoane cu Dizabilități” dnul Meșter Vitalie, privind intervenirea Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului în procesul civil care se află pe rol la Judecătoria sect.Centru (dosar nr. 2-991/2016), cu Concluzie, în temeiul alin. (3) art. 25 din Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), în vederea apărării drepturilor, libertăților și intereselor copiilor cu dizabilități din Republica Moldova.

Examinând circumstanțele expuse în acest demers am considerat oportun de a interveni în proces cu prezentarea concluziilor prin prisma standardelor internaționale și naționale din perspectiva respectării drepturilor copiilor cu dizabilități.

Circumstanțe de fapt

La data de 22.04.2016, la Judecătoria Centru, mun. Chișinău a fost înregistrată cererea de chemare în judecată a Centrului de Asistență Juridică pentru Persoane cu Dizabilități către P.P. Făclia S.R.L. și Vitalie Pastuh-Cubolteanu, privind constatarea instigării la discriminare față de copiii cu dizabilități mentale și/sau motorii, în accesul la educație incluzivă.

În demersul înaintat către Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului sunt descrise faptele care au constituit temei pentru adresarea în instanța de judecată și anume:

La data de 01.04.2016, în ediția nr. 13 a ziarului Făclia, pe pagina nr. 6 a fost publicat articolul: „Diversiunea incluziunii handicapaților”, al cărui autor a fost Vitalie Pastuh-Cubolteanu.

Reclamantul consideră că, prin publicarea acestui articol, dl Vitalie Pastuh-Cubolteanu manifestă o atitudine reticentă, intolerantă și chiar agresivă față de copiii cu dizabilități mentale și motorii pronunțate, care au fost integrați în instituții de învățământ.

Totodată, reclamantul face referire la titlul articolului: „Diversiunea incluziunii handicapaților”, care ar promova ideea că educația incluzivă ar fi un act planificat împotriva țării, iar persoanele care au inițiat implementarea programului de educație incluzivă au fost numiți de către autor: „mercenari cinici,

lipsiți de patriotism”, „mercenarii infirmizării școlii și viitorului țării”, „comandoul de invalidizare a învățămîntului”.

Mai mult, în articolul menționat autorul tratează copiii cu dizabilități mentale într-un mod cinic, aceștia fiind numiți ofensator „handicapați, infirmi, bieți novici, nefericiții cu handicapat serios”. Autorul atribuie copiilor cu dizabilități mentale un rol distructiv în dezvoltarea învățămîntului, afirmînd că „dacă această categorie de copii ar frecventa școlile obișnuite, ar crea o serie de dezavantaje pentru ceilalți copii și pentru cadrele didactice”.

Circumstanțele de drept

Constituția Republicii Moldova declară ca valori supreme și garantate demnitatea omului drepturile și libertățile lui și libera dezvoltare a personalității umane (art. 1).

Prin art. 16 Constituția Republicii Moldova stabilește egalitatea în fața legii ca unul dintre principiile fundamentale și generale ale protecției drepturilor omului și care este indispensabil în realizarea acestora

Conform dispozițiilor art. 51 din Constituție, persoanele cu dizabilități beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți, iar statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățămînt, de instruire și de integrare socială.

Ratificarea de către Republica Moldova a Convenției cu privire la drepturile copilului și Convenției cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, a însemnat asumarea angajamentului de a aplica prevederile acestor tratate importante pentru toate persoanele cu dizabilități.

În particular, articolul 7 stipulează că Statele Părți vor lua toate măsurile necesare pentru a se asigura că minorii cu dizabilități se bucură pe deplin de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în condiții de egalitate cu ceilalți copii.

Asigurarea egalității tuturor copiilor, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie, de naționalitate, apartenență etnică sau originea socială, de situația materială, incapacitatea fizică, de statutul la naștere sau de statutul dobândit al copilului ori al părinților sau al reprezentanților legali ai acestuia¹ constituie un angajament asumat de Stat și prin ratificarea Convenției cu privire la drepturile copilului. Mai mult, conform prevederilor tratatului enunțat Statul a recunoscut că pentru aceste categorii de copii trebuie să se asigure o viață împlinită și decentă, în condiții care să le garanteze demnitatea, să le favorizeze autonomia și să le faciliteze participarea activă la viața comunității.

La nivel național, prin prevederile Legii nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități se interzice orice deosebire, restricție sau excludere a persoanelor cu dizabilități în exercitarea drepturilor recunoscute de lege, avînd ca scop prevenirea și eliminarea fenomenului segregării persoanelor cu dizabilități.

Dispozițiile art.3. din Legea privind drepturile copilului, nr. 338 din 15.12.94 stipulează că toți copiii sunt egali în drepturi fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, sex, limbă, religie, dizabilitate, convingeri, avere sau origine socială. Iar art. 24 prevede drepturile copiilor cu dizabilități și obligația statului de a asigura pentru acești copii, în egală măsură cu alți copii, dreptul la protecție socială, asistență medicală, reabilitare, educație, muncă, acces la mediul fizic, tehnologiile și sistemele informaționale, de comunicare, precum și la alte utilități și servicii la care are acces publicul larg, pentru a se putea bucura de o viață decentă în condiții care să le faciliteze participarea activă la viața socială.

¹ Articolul 2 din Convenția cu privire la drepturile copilului

Este de menționat că principiile incluziunii sociale și asigurării egalității constituie principii fundamentale prevăzute de Codul educației al Republicii Moldova nr.152 din 17.07.2014².

În contextul expus, Ombudsmanul copilului consideră că autorul, Vitalie Pastuh-Cubolteanu prin publicarea articolului „Diversiunea incluziunii handicapatilor”, a făcut un îndemn public în scopul excluderii copiilor cu dizabilități mentale și motorii din sistemul de educație incluzivă și acest mesaj poate fi apreciată ca unul de instigare la discriminare.

Potrivit art. 2 din Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității, *instigarea la discriminare* reprezintă orice comportament prin care o persoană aplică presiuni sau afișează o conduită intenționată în scopul de a discrimina o terță persoană pe baza criteriilor stipulate de prezenta lege³.

Pentru ca o faptă să fie calificată drept instigare la discriminare, trebuie să întrunească anumite condiții:

- afișarea unei conduite intenționate,
- cu scopul discriminării unei terțe persoane,

Afișarea unei conduite intenționate în scopul susținerii deosebirii, excluderii, restricției, preferinței în drepturi a unei persoane sau grup de persoane, în comparație cu alte persoane constituie instigare la discriminare.

Mai mult, mesajul instigator al autorului poate fi calificat ca acțiune săvârșită cu intenție, deoarece îndemnă la o anumită acțiune care include, în mod obligatoriu, exprimarea voinței de a acționa într-un mod anumit și cu implicarea unui cerc de persoane.

Evident, apreciez importanța dreptului la exprimare liberă pentru funcționarea democratică a oricărei societăți. Respectarea acestui drept este o condiție necesară pentru ca vocea cetățenilor să fie auzită, iar ideile să fie discutate și examinate critic în spațiul public.

În același timp, însă, toate democrațiile limitează sau interzic anumite tipuri de discursuri, considerate a fi dăunătoare sau periculoase. O parte dintre documentele internaționale care stabilesc importanța exprimării libere conțin și precizări privind situațiile în care acest drept poate fi limitat. Astfel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO), notează că reglementarea discursului care incită la ură este necesară pentru "a preveni și sancționa toate formele de expresie care răspândesc, instigă, promovează sau justifică ura bazată pe intoleranță"³

Relația dintre cele două concepte este importantă pentru că atât libera exprimare, cât și egalitatea între cetățeni, implicit dreptul acestora de a nu fi discriminați, sunt principii fundamentale în contextul unei societăți democratice.

Legea nr. 64 din 23.04.2014 cu privire la libertatea de exprimare, stipulează că orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primit și de a comunica fapte și idei.

Totodată, alin. (3) al legii, stipulează că exercitarea libertății de exprimare poate fi supusă unor restrângeri atunci când este necesar într-o societate democratică..., în scopul protejării drepturilor altor persoane. Iar alin.(5) prevede că garanțiile privind libertatea de exprimare nu se extind asupra discursurilor care incită la ură sau la violență.

Mai mult, art. 54 din Constituția Republicii Moldova, prevede restrângerea exercițiului unor drepturi sau libertăți: „exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sânt

² Art. 7 lit.g) și lit.h) din Codul educației al Republicii Moldova nr.152 din 17.07.2014

³ Studiul ”Discursul instigator la ură în România”, 2014

necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției”.

Discursul instigator la ură este o manifestare asociată unor fenomene conexe precum: intoleranța, discriminarea, excluziunea socială a unor persoane aparținând unor grupuri sau chiar asupra grupurilor, folosirea unor stereotipuri sau prejudecăți.

De regulă, discursul instigator la ură „țintește un individ sau un grup de indivizi pe baza anumitor caracteristici”, „stigmatizează victima prin aceea că îi atribuie un set de trăsături constitutive care sunt văzute în general ca profund indezirabile” și desemnează o formă de exprimare în care „grupul țintit este proiectat în afara limitelor normale ale relațiilor sociale.”.

Cât despre căile de comunicare prin care este transmis discursul de ură, acestea pot fi verbale, în mediul online, în publicații pe hârtie sau chiar prin simboluri desenate. Discursul de ură în mediul online merită o atenție specială din partea autorităților, din perspectiva efectului multiplicator pe care îl are internetul asupra diseminării mesajului.

Pentru o mai bună percepție a discursului instigator la ură vom evidenția principiile fundamentale în ce vizează libertatea de exprimare statuate atât în Convenția cu privire la apărarea drepturilor și libertăților fundamentale (CEDO), cât și de Onorata Curte de la Strasbourg.

Astfel, art.10 alin.2 din CEDO stabilește „Executarea acestor⁴ libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești”.

Totodată, art. 17 completează „Nici o dispoziție din prezenta convenție nu poate fi interpretată ca implicând, pentru un stat, un grup sau un individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau a libertăților recunoscute de prezenta convenție sau de a aduce limitări mai ample acestor drepturi și libertăți decât acelea prevăzute de această convenție.”

Principiul enunțat este completat prin cauza *Erbakan v. Turkey*⁵ unde Curtea stabilește că „Toleranța și respectul pentru demnitatea egală a tuturor ființelor umane constituie bazele unei societăți democratice, pluraliste. În aceste condiții, ca o chestiune de principiu, poate fi considerată necesară, în anumite societăți democratice de a sancționa sau chiar preveni toate formele de exprimare care răspândesc, incită, promovează sau justifică ura bazată pe intoleranță [...], cu condiția ca orice "formalități", "condiții", "restricții" sau "sancțiuni" impuse sunt proporționale cu scopul legitim urmărit.”

Cadrul legal național transpune aceste principii prin noțiunea „discursului care incită la ură” prevăzută în art. 2 din Legea nr. 64 din 23.04.2010 cu privire la libertatea de exprimare - orice formă de exprimare care provoacă, propagă, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță”.

⁴ Art. 10 alin (1) CEDO: ”Orice persoană are dreptul la libertate de exprimare. Acest drept include libertatea de opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, cinematografie sau televiziune unui regim de autorizare”.

⁵ *Erbakan v. Turkey*, Hotărârea din 6 Iulie 2006, § 56

În concluzie, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului notează:

Copiii cu dizabilități mentale și/sau motorii au dreptul la educație calitativă, în condiții de egalitate cu ceilalți copii.

Este inadmisibilă tolerarea și promovarea în spațiul public a ideii că minorii vizați reprezintă o „barieră” pentru ceilalți copii, și nu trebuie să frecventeze școlile ”normale”. Acest fapt plasează copiii cu dizabilități în inferioritate și promovează ideea că ei sunt inutili, la fel răspândește intoleranța și ura în societate față de aceștia și promovează ideea inacceptării lor în societate, care în consecință duce la segregarea copiilor în comunitate.

Diversitatea este un fenomen firesc, iar persoanele/copiii cu dizabilități sunt o parte a diversității umane și, deși întâmpină anumite bariere în exercitarea drepturilor sale, sunt egali în drepturi cu ceilalți membri ai societății.

Așadar, copiii cu dizabilități mentale și/sau motorii au aceleași drepturi ca și ceilalți copii, iar prin ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și Convenției cu privire la drepturile copilului, Republica Moldova și-a asumat obligația de a proteja această categorie de copii.

În opinia mea, în cauza descrisă supra și anume, prin îndemnul de a exclude copiii cu dizabilități mentale și motorii din sistemul de educație incluzivă există prezumția de instigare la discriminare.

Onorată instanță

Reiterez importanța eliminării din societate a fenomenului intoleranței, discriminării și instigării la discriminare. Investigarea minuțioasă și complexă a acestei cauze este deosebit de importantă din perspectiva respectării și protejării drepturilor copiilor cu dizabilități.

Or, consecințele mesajului adus publicului prin articolul difuzat în mass media pot genera un impact nefast asupra unuia grup de copii/persoane cu dizabilități și atentează la drepturile acestora.

Notă: prezint Concluziile în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor copiilor cu dizabilități în 3 exemplare, pentru a fi prezentate și părților din proces.

Anexă: 3 exemplare, fiecare exemplar a câte 5 file.

Maia BANĂRESCU

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului

Ex: Cernăuțeanu Elena

Tel: 0 (22) 23 48 00